

Kirjallisuuden Finlandia-palkinnon (v.2020) romaanillaan Margarita voittaneen kirjailija Anni Kytömäen nettihaastattelu

Kerro jotain itsestäsi, perheestäsi, lapsuudestasi ja asuinpaikastasi!

Nykyään asun mieheni kanssa Hämeenkyrössä, mutta lapsuuteni ja nuoruuteni asuin Ylöjärvellä. Perheeseeni kuuluivat ja kuuluvat edelleen isä ja äiti, kaksi isoveljeä ja yksi pikkusisko. Isäni Jussi Kytömäen äiti eli Sirkka-mummoni (1921–2014) oli syntyjään Simula, Samuli ja Tyyne Simulan tytär sisarusarjan keskivaiheilta.

Minkälainen koulutus sinulla on?

Lukion jälkeen opiskelin maaseutuyrittäjäksi, luontokartoittajaksi ja hierojaksi. Minulla on siis kolme ammattia, mutta mitään niistä en ole varsinaisesti tehnyt työkseni. Kirjailijaksi päädyin 33-vuotiaana, kun esikoisromaanini keväällä 2014 julkaistiin. Ennen sitä työskentelin järjestösihteerinä Ikimetsän ystävät ry:ssä ja Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piirissä. Välillä tein ”kapakkapianistin” keikkoja tamperelaisissa ravintoloissa ja yhtenä talvena myös Saariselällä.

Olet myös muusikko. Kerro siitä!

Aloin soittaa pianoa 5-vuotiaana ja haitaria 30-vuotiaana. Soittaminen aina ollut minulle tärkeää – niin tärkeää, etten ajattele sitä harrastuksena vaan elämäntapana, keinona kanavoida iloja ja suruja. Soittaminen on minulle myös paljon mieluisampaa kuin kirjoittaminen: sävelistä muodostuu luonteva virta, kun taas sanat ovat aina jotenkin ”kolisevia”, töksähteleviä ja keinotekoisia. Kai tunne johtuu siitä, että musiikki on ihmiskunnalle paljon vanhempi ilmaisukeino kuin kirjoittaminen.

Nykyään soitan enimmäkseen itsekseni, mutta välillä myös keikkailen yksityistilaisuuksissa. Viime vuosina olen mm. säestänyt yhteislauluja kustantajani Gummeruksen juhlissa, soittanut lavalla parissa pienessä teatteriproduktiossa Nokialla ja kummastuttanut pihapiirimme metsäkauriita haitarimusiikilla.

Miten sinusta tuli luontoihminen?

Lapsuudenkotini lähellä oli hieno, vanha havumetsä ja suuri neva. Aloin jo 5-vuotiaana kuljeksia metsässä itsekseni, ja perheen kanssa kävimme suolammella luistelemassa. Tunsin oloni heti kotoisaksi sammaleisessa ikimetsässä ja suon tuoksussa. Viihdyin hyvin myös mökillämme Mouhijärvellä, jossa sain viettää kaikki lapsuudenkesät – siellä luonnon lumovoimaa lisäsi järvi.

Olen aina tarvinnut paljon yksinoloa, ja luonto tarjoaa siihen tilaa. Luontoihmisyyteeni on varmasti vaikuttanut sekin, että perheessäni luonto on aina ollut osa tavallista arkea. Metsään lähtemisestä ei koskaan ole tehty numeroa ja speaktaakkelia, vaan retket ovat olleet ”matalan kynnyksen” käppäilyjä.

Alun perin luonto kiehtoi minua tunnelmiensa tähden. Vähitellen kiinnostuin myös siitä, mitä kasveja, sieniä ja eläimiä siellä elää. Kun nykyään menen metsään, en näe vain puita vaan kaikkea muutakin: korpialvejuuria, kivilaakasammalta, arinakääpiä, hippiäisiä, punaterähiippoja, valtavan määrän lajeja, joista suurinta osaa en koskaan opi tunnistamaan. On ollut järisyttävää oivaltaa, että maailma on täynnä olentoja, joilla kaikilla on omat tarpeensa ja tavoitteensa. Luonto on opettanut minulle suhteellisuudentajua: ihminen ei ole muiden yläpuolella vaan yksi muiden joukossa.

Miten kipinä kirjoittamiseen syttyi ja kuinka sinusta tuli kirjailija?

Kirjoitin ensimmäiset tarinani noin 12-vuotiaana kesämökillämme. Ne olivat historiallisia, romanttisia kertomuksia. Juonessa hyödynsin seudun vanhoja tarinoita esimerkiksi kartanossa kummittelevasta Valkoisesta naisesta.

Teini-ikäisenä aloin huolestua maailman tilasta – ensin sademetsien hakkuista ja kasvihuoneilmiöstä, sitten enenevästi kotimaan asioista, kun Ylöjärvellä rakkaat metsäni yksi toisensa jälkeen avohakattiin. Aloin kirjoittaa novelleja, joissa asiat menivät eri tavalla kuin todellisuudessa, kohti onnellisempia loppuratkaisuja.

Lähetin novelleja myös kirjoituskilpailuihin ja menestyinkin niissä välillä. Kun vuonna 2005 voitin vanhan ja arvovaltaisen Pirkanmaan kirjoituskilpailun, innostuin todella ja ryhdyin kirjoittamaan saman tien tarinaa jälleen uuteen kirjoituskilpailuun. Pian huomasin, että 1900-luvun alkuun sijoittamastani kertomuksesta onkin tulossa novellia pitempi. Tein taustatutkimuksia, kirjoitin ja kirjoitin töiden ja muun elämän ohessa. Kahdeksan vuotta myöhemmin esikoisromaanini, yli 600-sivuinen Kultarinta, oli valmis.

Kuinka kirjan aihe ja luonnostelu saavat alkunsa? Entä rauhoittava, kaunisointuinen tekstityylisi?

Aiheet tulevat tavalla tai toisella omasta elämästäni. Kirjoitan kirjoja, joilla on sanoma, etenkin luonnon ja rauhan puolesta. En kuitenkaan suunnittele kirjoja sanoma edellä, vaan se ujuttautuu juoneen automaattisesti. Juoni ja henkilöhahmot syntyvät suunnilleen yhtä aikaa, ja yleensä keksin kirjan lopun ennen alkua. Sitten keskityn miettimään, mitä kaikkea matkan varrella tapahtuu. Kirjoittaminen on helpompaa, kun loppu on tiedossa. Kirjojen loput ovat minusta ylipäättään olennaisimpia kohtia romaaneissa: niihin tiivistyy se, mitä teoksella on haluttu sanoa.

Kirjoitan ensin romaanin raakaversion, jota sitten alan parannella. Täytän ”tyhjiä paikkoja”, pohdin juonen yksityiskohtia ja ennen kaikkea ilmaisua. Muokkaan pitkään romaanin kieliäsuua, sekä laajoja kaaria että virkkeiden pienimpiäkin osasia. Näen tarinan aina ensin mielessäni elokuvamaisena virtana, ja kun sanoilla yrittää tavoitella visuaalisuutta, kielestä tulee vääjäämättä kuvailevaa. Sanojen kanssa nysvääminen on mielestäni kuitenkin myös prosessin antoisin vaihe, sillä silloin tarina lopullisesti paljastuu.

Kuinka rentoudut kirjoitusprosessin aikana ja vapaa-ajalla?

Työ- ja vapaa-aikaa on vaikea erottaa. Kun kirjoitusprosessi on käynnissä, tarina ja henkilöhahmot elävät mukana koko ajan, ja muulloinkin mieli poimii ympäristöstä koko ajan uusia aineksia romaania varten.

Kirjailijan elämä on tavallaan vähän surullista, sillä koko ajan elää myös henkilöhahmojen elämää, ei ihan täysillä omaansa. Se on kuitenkin mielen ominaisuus, ei ammatin mukana opittua, joten sitä ei voi lopettaakaan.

Helpoiten rentoudun eli irtaudun omista ajatuksistani siten kuin varmasti moni muukin: syön suklaata, luen sanomalehteä, katson uutisia, elokuvia tai jotain hyvää sarjaa, käyn ravintolassa tai leivoskahvilassa ystävien kanssa.

Mitkä ovat tähänastiset teoksesi?

Olen kirjoittanut kolme romaania: Kultarinnan (2014), Kivitaskun (2017) ja Margaritan (2020). Lisäksi Metsäkustannus julkaisi vuonna 2016 Luontopäiväkirjan, johon kirjoitin tekstit – kuvituksesta vastasi postikorttitaiteilija Pirkko Juvonen.

**Mitä tuntemuksia herättivät Finlandia-palkintoehdokkuudet (Kultarinta v. 2014 ja v. 2020 Margarita) ja sitten itse Finlandia-palkinto?
Miten elämäsi muuttui palkinnon myötä vai muuttuiko?**

Kultarinnan Finlandia-ehdokkuus tuntui hurjalta. Esikoisromaaniani kirjoittaessani olin ajatellut, että kirjaa (jos se edes julkaistaan) lukevat vain tutut ja muutamat muut. Kirjan ilmestyttyä siitä alettiin kuitenkin nopeasti julkaista myönteisiä arvioita, ja vuosi huipentui Finlandia-ehdokkuuteen.

Taiteen ”kilpailuissa” ei tietenkään oikeasti ole järkeä, koska erilaisia teoksia ei millään mittarilla voi verrata toisiinsa. Henkilökohtaisella tasolla Kultarinnan Finlandia-ehdokkuus oli kuitenkin minulla hyvin tärkeä kokemus, sillä niin järeän ulkopuolisen tunnustuksen myötä aloin arvella, että tohdin kutsua itseäni kirjailijaksi.

Margaritan Finlandia-ehdokkuus oli suurenmoista, vielä iloisempaa kuin Kultarinnan. Koska toinen romaanini Kivitasku – jota itse pidän tällä erää parhaana romaaninani – ei saanut yhtä paljon lukijoita kuin Kultarinta, olin jo ehtinyt ajatella, että urani kulkee laskevaan suuntaan. Finlandia-ehdokkuus toimi jälleen ulkoisena tunnustuksena, joka hetkeksi vaiensi alati kärkkään sisäisen kriitikkoni.

Finlandian voittaminen on vaikuttanut luonnollisesti vielä vahvemmin. Palkinto oli tyrmistyttävä yllätys, jota en vielä ole täysin sisäistänyt.

Olen onnellinen siitä, että Margaritaa ovat palkinnon takia lukeneet monet sellaisetkin, jotka muuten eivät olisi kirjaan tarttuneet. Kun kirjoittaa kirjoja, jotka ottavat kantaa todellisuuteen, niille toivoo mahdollisimman monenkirjavaa lukijakuntaa; erilaisten näkemysten kohtaamisista alkaa maailman muuttuminen.

Finlandia-palkinto ei sinänsä ole muuttanut arkeani, varsinkaan nyt korona-aikana, kun esiintymisetkin ovat virtuaalisia. Tekemistä toki on aiempaa enemmän, sillä esiintymispyyntöjen lisäksi palkinto on tuonut runsaasti kirjallisia keikkatöitä. Luulenkin, etten hetkeen pysty keskittymään seuraavan romaanin luonnosteluun. On tietysti hienoa, että ajatuksiani halutaan kuulla, ja tilaustekstit ovat monesti myös mieluisia ”välitöitä”.

Ja vielä Laitilan Seudun Simulan sukuseuralaisia varmaan kiinnostaa, onko Sinulla muistikuvia Laitilasta, seudulta yleensä. Mitä Sirkka-mummosi on kertonut elämästään Laitilan Vidilän Simulassa, entä Jussi-isäsi kesälomamuistot isoäitimme luota Vidilästä?

Sirkka-mummo ei juuri puhunut meille lapsenlapsille omasta lapsuudestaan. Hän oli lämmin, touhukas ihminen, ja huolehti alituisesti siitä, että meillä pienillä varmasti oli hyvä olla ja vatsa täynnä. Myöhemmin hän kertoi jotain nuoruusvuosistaan, kuten sota-ajasta, jolloin hän toimi sairaanhoitajana mm. Nokiällä. Eniten mummolassa kuitenkin muisteltiin mummon perheenäitiä aikoja eli vuosia, jolloin Kytömäet asuivat vaarini työn takia Muhoksen poikakodissa.

Isältä olen sitten kuullut ja kysellyt Laitilan asioista. Hän muistaa, miten hauskaa oli aina ajaa Muhokselta Laitilaan lomalle. Matka taitetiin vauhdilla, vain yhden evästauon voimin. Kun isoäidin talo tuli näkyviin, isä ja sisaruksensa huusivat: ”Laitila näkyy!” Isä viihtyi hyvin serkkujensa kanssa. Uimassa he kävivät Särkijärvellä tai Vallijärvellä, ja myös retki Naantaliin kuului kesään.

Perheessämme kutsutaan pullaa edelleen välillä ”fletkunisuksi” – isä oppi sanan lapsena Laitilassa naapurinpojalta. Monta kertaa olen kuullut myös jutun, miten Laitilan-sukulaiset nauroivat isälle, kun hän koetti puhua kuten paikalliset ja ehdotti, että ”mennääk Mikla?”. Aidot murteenpuhujat pitivät käsittämättömänä, että joku käänsi Mikolan Miklaksi! Mikkolasta niin olisi voinutkin sanoa, mutta ei Mikolasta...

Pääsin Laitilaan itse ensimmäistä kertaa kesällä 1988, kun siellä pidettiin sukujuhlat. Muistan hyvin Laila-tädin kodin, kirkon, Kauppilan umpipihan jännittävine kyläkeinuineen ja isoäidin talon eli Simulan tilan ”vanhojen pirtin”. Mieleen on jäänyt elävästi myös se, kun kaksivuotias pikkusiskoni Kaisa esitti talon portailla pienen laulun ja lopuksi komensi juhlaväkeä: ”Ja nyt, taputtakaa!”

Sittemmin olen käynyt Laitilassa luontoretkillä. Olin vuosina 2003–2016 Luonnonperintösäätiön hallituksessa, ja säätiö omistaa Laitilan Enäjärvellä suojelualueen. Siellä olen kuljeksunut, samoin Kirkkelinnan ja Hautvuoren maastoissa, sillä luonnon lisäksi olen kiinnostunut muinaisjäännöksistä.

Luonnonperintösäätiön Sorklonvainion suojelualueen, joka sijaitsee Pyhärannan puolella, löysin aikoinani netin myytävien metsien palstalta. Maastokäynnillä alue todettiin luonnoltaan arvokkaaksi, ja säätiö osti sen.

Heinäkuussa 2015 retkeilin isäni kanssa Enäjärven suojelualueella. Sen jälkeen poikkesimme Laitilan hautausmaalla. Oli lämmin ja tuulinen, pilvipoutainen päivä. Kuljimme hautausmaan käytävillä ja katselimme muistokiviä. Isä kertoi edesmenneistä sukulaisista, mutta vanhimman hautapaaden äärellä hänkin joutui toteamaan, ettei ole varma, keitä nuo olivat.

Suunnittelin sinä kesänä Kivitasku-romaaniani, jossa käsitellään menneisyyden katoavaisuutta: sitä, miten nopeasti ihmiselämä kaikkine onnen- ja murheenhetkineen katoaa jäljettömiin. Kun seisomme isän kanssa tuntemattomien sukulaisten haudan äärellä, tunsin, miten juonenlangat alkavat taas punoutua.

Pari vuotta myöhemmin ilmestyneessä Kivitaskussa kerrotaankin nykyajassa elävistä ihmisistä, jotka käyvät tuulisena päivänä hautausmaalla muistelemassa – tietämättä enää tarkalleen, keitä.

Mitä muuta haluaisit lisätä haastatteluusi?

Terveisiä kaikille sukulaisille, tutuille ja tuntemattomille!

*****

Katkelma Kivitaskusta (Gummerus 2017, s. 260–262), kohdasta, joka syntyi Laitilan hautausmaalla käytyäni.

Seisomme haudan äärellä arvokkaasti kädet yhteen liitettynä. Vilu vajoaa uudelleen ihon alle ja värähtää palleassa. Emilia alkaa liikehtiä.

– Mitä nyt kuuluu tehdä?

– Me aina haimme vettä pieneen kippoon ja laitoimme sinne mitä milloinkin, vastaan. –

Leskenlehtiä, tuomenkukkia, kissankelloja. Sitten veisasimme.

Emilian suupielet käväisevät ylhäällä vuoronperään.

– En ole kuullut tuota sanaa varmaan kolmeenkymmeneen vuoteen, hän sanoo. –

Veisasitte?

– Aina samaa laulua. En muista kuin pätkiä. Virsi se luultavasti oli. Siinä pyydettiin

jotakuta palaamaan pimeästä.

– Odota.

Emilia sujahtaa Kertun haudan ohi takaisin pääkäytävälle ja katselee sen varrelle pystytettyjä paasia. Kuivat lehdet kipittävät hänen jaloissaan. Tuuli kapsahtaa kuuseen, puu tuhahtaa mutta ei juuri hetkahda. Hän vilkaisee minua kivensärmien yli.

– Mitä? kysyn.

– Täällä pyydetään palaamaan pimeästä. En saa kunnolla selvää. Tämä on sitä vanhaa

kirjoitusta.

– Fraktuuraa?

Pujottelen hautojen välistä hänen viereensä ja kyykistyn lukemaan tekstiä kapeasta, korkeasta paadesta.

*Pitkän pimeän takaa
mustan mudan alta
sinua kotiin kutsun
kuule kun tuuleen huudan.*

*Jos et tietä löydä
kolmanteen kuiluun kulje
kolmas kivi kierrä
kolmatta kuuta odota.*

*Jos et löydä vieläkään
seitsemän sylvä sukella
seitsemän saarta samaa
seitsemän auringon alla.*

Kiveen hakatuista sanoista kihoaa lämpö, joka virtaa sydäimestä käsiin ja jalkoihin. Riisun sormikkaat ja pyyhkäisen pipon otsalta. Iho on hetkessä kostunut hiestä.

– Outo virsi, Emilia sanoo.

Nousen seisomaan. Fraktuura jää kieppumaan silmiin.

– Ei se ole virsi. Se on tietäjän herätysloitsu.

Suvun puolesta Annia lämpimästi onnitellen ja kiittäen 14.02.2021

Leena Koskinen ja Marjaana Simula-Berg

Kirjailija Anni Kytömäki. Valokuva Liisa Valonen (Gummerus)

